

Fake News και Κορονοϊός

4 Μαΐου, 2020 15 Minutes Άρθρα

*Γράφει η Καλλιόπη Τερζίδου**

Η πανδημία του κορονοϊού χαρακτηρίζεται όχι μόνο από την ταχεία εξάπλωση του ιού και την αδυναμία άμεσης αντιμετώπισης του αλλά και από την ταχύτητα εξάπλωσης σχετικών fake news. Ψευδείς και αβάσιμες πληροφορίες διαδίδονται μέσω ιστοσελίδων, μέσων κοινωνικής δικτύωσης και blogs.

Η ευκολία δημοσίευσης και κοινοποίησης τους από οποιοδήποτε μέρος, σε οποιαδήποτε στιγμή εγγυάται τη διάδοση τους σε μεγαλύτερο κοινό αποδεκτών και την αύξηση του ποσοστού παραπληροφόρησης.

Σκέψου πόσες φορές έχεις δει στην αρχική σελίδα ειδήσεις για νέες θεραπείες, θαυματουργά φάρμακα και θεωρίες συνωμοσίας για τη διάδοση του κορονοϊού.

Η πλειοψηφία των ψευδών ειδήσεων γύρω από τον ιό αφορά πιθανές αιτίες εμφάνισης, τρόπους διάδοσης, ενδεχόμενες θεραπείες και προληπτικά μέτρα.

Μεταξύ άλλων, έχει ακουστεί ότι ο ιός είναι προϊόν Κινεζικών εργαστηριακών πειραμάτων, ότι διαδόθηκε από Αμερικανούς στρατιώτες, ότι μεταδίδεται μέσω κουνουπιών, ότι δεν επιβιώνει σε υψηλές θερμοκρασίες ή ότι αντιμετωπίζεται με απλά αντιβιοτικά.

Αίτια έξαρσης των fake news

Γενικότερα, το διαδίκτυο προσφέρει εύκολη και γρήγορη πρόσβαση σε ένα μεγάλο όγκο πληροφοριών, γεγονός που εκμεταλλεύονται διάφορες online εκδόσεις εντύπων και ιδιώτες δημοσιεύοντας κείμενα με υπερβολικούς τίτλους για να δελεάσουν το κοινό, τεχνική γνωστή και ως clickbait.

Όσο πιο πολλές ψευδείς ειδήσεις διαβάζουμε στο διαδίκτυο τόσο πιο πολύ σχετικό περιεχόμενο εμφανίζεται ως προτεινόμενο.

Ειδικά όμως σε περίοδο πανδημίας, η κατάσταση πανικού που προκαλεί η εξάπλωση του ιού και η έλλειψη σχετικών βιωμάτων που θα έδιναν μια κατεύθυνση στην αντιμετώπιση του καθιστά τον κόσμο επιρρεπή σε παραπλανητικές ειδήσεις.

Η ασυμφωνία και ποικιλία απόψεων ειδικών του ιατρικού κλάδου για την εξάλειψη του ιού δημιουργεί αυτόματα μια αίσθηση δυσπιστίας, ανασφάλειας και εν τέλει επιφύλαξης στις δηλώσεις εκπροσώπων δημόσιων αρχών. Επιπρόσθετα, η δυσκολία του κοινού να κατανοήσει τη διάσταση της κατάστασης οδηγεί στην υποτίμηση του κινδύνου για τη δημόσια υγεία.

Έτσι, ο κόσμος ταυτίζεται περισσότερο με ειδήσεις που αμφισβητούν την ύπαρξη του κινδύνου και την αποτελεσματικότητα των προληπτικών μέτρων. Το γεγονός αυτό εντείνεται από τη δραστική αλλαγή στη ρουτίνα και εν γένει στον τρόπο ζωής των ανθρώπων που προκάλεσε η αυστηροποίηση των μέτρων.

Επιπτώσεις αποδοχής ψευδών ειδήσεων

Η αποδοχή αναπόδεικτων τρόπων θεραπείας και η κατανάλωση εναλλακτικών «φαρμάκων» μπορούν να οδηγήσουν ακόμα και σε θανατηφόρα αποτελέσματα.

Γνωστή είναι η περίπτωση του θανάτου άντρα μετά την κατανάλωση

ποσότητας υγρού για τον καθαρισμό ενυδρείων το οποίο περιείχε μεταξύ άλλων χλωροκίνη, ουσία που χρησιμοποιείται σε πειραματικό ακόμα στάδιο και χορηγείται με το συνδυασμό άλλων ουσιών για την προσωρινή αντιμετώπιση του κορονοϊού ελλείψει εμβολίου.

Πιθανή είναι και η δημιουργία αισθήματος ρατσισμού και ξενοφοβίας. Ήδη από τις απαρχές της εμφάνισης του ιού, άτομα Κινεζικής προέλευσης αντιμετωπίζουν τη διάκριση και την περιθωριοποίηση έξω από την Κίνα. Αντιδράσεις όπως αυτή του Αμερικανού Προέδρου Τραμπ, ο οποίος αναφέρεται στον κορονοϊό ως «ο Κινέζικος ιός», ενθαρρύνουν ανάλογες συμπεριφορές. Ρατσισμό βιώνουν και άτομα που είναι γνωστό ότι εκτέθηκαν ή έχουν αναρρώσει από τον ιό και, ως εκ τούτου, περιθωριοποιούνται από τους γνωστούς τους εξαιτίας του φόβου μετάδοσης της ασθένειας.

Μέθοδοι αντιμετώπισης του φαινομένου

Ο Ποινικός Κώδικας αντιμετωπίζει τη διάδοση ψευδών ειδήσεων. Σύμφωνα με το άρθρο 191 (1), *“όποιος δημόσια ή μέσω του διαδικτύου διαδίδει ή διασπείρει με οποιονδήποτε τρόπο ψευδείς ειδήσεις με αποτέλεσμα να προκαλέσει φόβο σε αόριστο αριθμό ανθρώπων ή σε ορισμένο κύκλο ή κατηγορία προσώπων, που αναγκάζονται έτσι να προβούν σε μη προγραμματισμένες πράξεις ή σε ματαίωσή τους, με κίνδυνο να προκληθεί ζημία στην οικονομία, στον τουρισμό ή στην αμυντική ικανότητα της χώρας ή να διαταραχθούν οι διεθνείς της σχέσεις, τιμωρείται με φυλάκιση έως τρία έτη ή χρηματική ποινή.”*

Ωστόσο, ο πιο απλός και αποτελεσματικός τρόπος για τη λύση του προβλήματος είναι η **ευαισθητοποίηση και ενημέρωση όλων μας**. Ακολουθούν μερικά βήματα για την ορθή αξιολόγηση των πηγών και των πληροφοριών που διαβάζουμε εν μέσω της πανδημίας:

- **Συγγραφέας**

Η ιδιότητα του συγγραφέα είναι σημαντικό στοιχείο για την εγκυρότητα της ενημέρωσης, που είναι πιο πιθανή αν η είδηση προέρχεται από **εθνικές αρχές δημόσιας υγείας**, περιφερειακούς οργανισμούς όπως το **Ευρωπαϊκό Κέντρο Πρόληψης και Ελέγχου Νόσων (ECDC)** ή ο **Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ)** και αναγνωρισμένους

επιστήμονες.

Η προσέγγιση πρέπει να γίνεται πάντα με κριτικό πνεύμα, καθώς δεν υπάρχει μέχρι στιγμής κοινή αντιμετώπιση του ιού από την επιστημονική κοινότητα ενώ ακόμα και εκπρόσωποι του κράτους μπορεί να μεταδίδουν σκοπίμως ή άθελα ψευδείς ειδήσεις.

- ***Χώρος δημοσίευσης***

Αν πρόκειται για μια απλή ανάρτηση σε ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Facebook και το Twitter, θα ήταν καλύτερο το περιεχόμενο της δημοσίευσης να αντιμετωπίζεται ως γνώμη παρά ως είδηση. Αν πάλι η ανάρτηση έχει γίνει σε ιστοσελίδα αναγνωρισμένου παρόχου ειδήσεων, όπως το Reuters, τότε η αξιοπιστία της είναι πολύ μεγαλύτερη.

- ***Ποιότητα κειμένου***

Πριν την ανάρτηση κειμένων σε έγκυρες ιστοσελίδες, το περιεχόμενο τους ελέγχεται από την εκάστοτε συντακτική ομάδα ώστε το τελικό προϊόν να είναι ευανάγνωστο και το μήνυμα του να μεταδίδεται με επιτυχία στον αναγνώστη. Αν, για παράδειγμα, το κείμενο παρουσιάζει ορθογραφικά και συντακτικά λάθη ή χρησιμοποιούνται πολλά σημεία στίξης και πολλές λέξεις σε κεφαλαία γράμματα, τότε ίσως η πηγή να μην είναι αξιόπιστη.

- ***Λεπτομέρειες κειμένου***

Η ανάρτηση περιέχει ή συνίσταται πολλές φορές σε φωτογραφίες και βίντεο. Οι λεπτομέρειες των μέσων αυτών μπορεί να αποκαλύπτουν τη βασιμότητα ή μη της είδησης. Ένα στοιχείο στο background του βίντεο ή τα metadata της φωτογραφίας μπορεί να φανερώσουν την πραγματική τοποθεσία και ημερομηνία των γεγονότων που εκτυλίσσονται.

- ***Ημερομηνία δημοσίευσης***

Μια ανάρτηση μπορεί να αποτελεί απλά αναδημοσίευση ενός παλαιότερου post στην ίδια ή διαφορετική ιστοσελίδα. Υπάρχουν sites που εξειδικεύονται στην αναπαραγωγή ειδήσεων ή λογαριασμοί που έχουν δημιουργηθεί από αλγόριθμους και λειτουργούν μέσω bots. Στην τελευταία περίπτωση, είναι χρήσιμο να ελέγχουμε αν ο λογαριασμός είναι

επαληθευμένος, αν υπάρχει σύνδεσμος σε επίσημη ιστοσελίδα και, σε ορισμένες περιπτώσεις, στους πόσους αριθμούνται οι ακόλουθοι του για την εξακρίβωση της αξιοπιστίας του.

- **Πηγές**

Η ενσωμάτωση πηγών στις υποσημειώσεις του κειμένου υποστηρίζει περαιτέρω τα αναφερθέντα επιχειρήματα. Μια χρήσιμη πρακτική είναι η αντίστροφη αναζήτηση πηγών και φωτογραφιών ή βίντεο για τον έλεγχο της ορθής χρήσης τους στο κείμενο. Προβληματισμό δημιουργεί η έλλειψη πηγών όταν χρησιμοποιούνται αποσπάσματα από ανακοινώσεις δημόσιων φορέων.

Βέβαια, είναι πιο δύσκολο να εφαρμοστεί η συγκεκριμένη προσέγγιση σε ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, όπου ένα post συνήθως δεν αναφέρεται σε πηγές. Για αυτόν το λόγο θα πρέπει να αντιμετωπίζουμε σχετικές αναρτήσεις πιο κριτικά και να ελέγχουμε τη βασιμότητα τους ψάχνοντας για σχετικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο.

- **Fact-checking**

Υπάρχουν ιστοσελίδες που ειδικεύονται στη διασταύρωση των πληροφοριών που περιέχονται στις δημοσιεύσεις, όπως οι **FactCheck.org**, **International Fact-Checking Network (IFCN)**, **PolitiFact.com** και **Snopes.com**. Οι συγκεκριμένες ιστοσελίδες είναι διαθέσιμες για δωρεάν χρήση από το κοινό.

- **Αναφορά δημοσίευσης ως ακατάλληλου περιεχομένου**

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δίνουν τη δυνατότητα αναφοράς δημοσίευσης με ακατάλληλο ή προσβλητικό περιεχόμενο. Η αναφορά είναι ανώνυμη και συμβάλλει στην αποτροπή της εξάπλωσης της παραπληροφόρησης.

Η απάντηση της ΕΕ

Η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ)** έλαβε μέτρα για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, συνιστώντας σε όλους να τηρούν τις συμβουλές και τις ενημερώσεις που προέρχονται απευθείας από αξιόπιστες πηγές. Στη

σελίδα **“Καταπολέμηση της παραπληροφόρησης”** απαριθμούνται αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με τη βαρύτητα του ιού, τη διαθεσιμότητα μιας θεραπείας και άλλα ζητήματα σε σχέση με τον κορονοϊό.

Περαιτέρω, η ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου (High-level group of experts) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δημοσίευσε το Μάρτιο του 2018 **έκθεση** για στρατηγικές πρωτοβουλίες στην αντιμετώπιση των ψευδών ειδήσεων και της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο. Η έκθεση περιέχει μια σειρά από λύσεις με σημείο αναφοράς, μεταξύ άλλων, τις αρχές της διαφάνειας, ορθής πληροφόρησης, ελευθερίας έκφρασης χρηστών του διαδικτύου και δημοσιογραφικής ελευθερίας.

Λύσεις από τον ιδιωτικό τομέα

Με αφορμή την έξαρση των fake news και τη διάδοση τους, σε μεγάλο ποσοστό, μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, εταιρίες όπως οι Facebook, Twitter και Google εφαρμόζουν ειδικά μέτρα καταστολής σχετικών δημοσιεύσεων.

Οι εταιρίες «κατεβάζουν» αναρτήσεις με ανακριβές και αβάσιμο περιεχόμενο. Το Twitter έχει αναθεωρήσει την πολιτική καταπολέμησης fake news γύρω από τον ιό ενώ το Facebook διαγράφει αναρτήσεις με παραπλανητική ενημέρωση για πιθανές θεραπείες ή εφαρμογή των οποίων μπορεί να οδηγήσουν σε βλάβες στη σωματική ακεραιότητα.

Αντίστοιχα, το WhatsApp περιόρισε το όριο του αριθμού συνομιλιών στις οποίες μπορούν να κοινοποιηθεί ταυτόχρονα viral περιεχόμενο και το YouTube διαγράφει βίντεο που παρουσιάζουν τον κορονοϊό ως επίπτωση ανάπτυξης του δικτύου 5G.

Η συγκεκριμένη στρατηγική δε χωρεί εξαιρέσεις αφού απευθύνεται ακόμα και σε αρχηγούς κρατών. Το Facebook, συγκεκριμένα, διέγραψε βίντεο που ανήρτησε ο Πρόεδρος της Βραζιλίας Μπολσονάρου στο οποίο ισχυριζόταν ότι η ουσία της υδροξυχλωροκίνης ήταν απόλυτα αποτελεσματική στην καταπολέμηση του ιού.

Ένας ακόμη τρόπος καταστολής fake news από τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης θα ήταν η προτεραιοποίηση έγκυρων πηγών πληροφόρησης, χρησιμοποιώντας φίλτρα για τον εντοπισμό ψευδών ειδήσεων και την

οριστική διαγραφή τους από την πλατφόρμα. Η συνεργασία μεταξύ περισσότερων εταιριών είναι εξίσου σημαντική για τη γνωστοποίηση λογαριασμών που «ειδικεύονται» στις ψευδείς ειδήσεις.

Κίνδυνοι στην ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης

Οποιοδήποτε περιοριστικό μέτρο πρέπει να εξετάζεται υπό το φως της αρχής της αναλογικότητας υπό ευρεία έννοια με νόμιμο σκοπό την καταπολέμηση των fake news

Η διαγραφή δημοσιεύσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης από τις ίδιες τις εταιρείες δύναται, σε ορισμένες περιπτώσεις, να αποτελέσει δυσανάλογο μέτρο με σοβαρές συνέπειες στην άσκηση της ελευθερίας έκφρασης. Από την άλλη μεριά, η ύπαρξη και διάδοση ψευδών ειδήσεων αποτελεί περιορισμό του δικαιώματος στην πληροφόρηση που κατοχυρώνεται σε διεθνείς συνθήκες, όπως το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Άρθρο 19), την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Άρθρο 10) και τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (Άρθρο 11), υπό την ελευθερία της έκφρασης. Το Σύνταγμα της Ελλάδας κατοχυρώνει συγκεκριμένα το δικαίωμα στην πληροφόρηση στο Άρθρο 5Α.

Περιορισμοί της ελευθερίας έκφρασης εξηγούνται στο μέτρο που προφυλάσσουν το κοινό από ενδεχόμενη παραπλάνηση εξαιτίας της αβασιμότητας των ειδήσεων.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δήλωσε στην υπόθεση **Bowman κατά Ηνωμένου Βασιλείου** ότι σε προεκλογική περίοδο και κατά τη διεξαγωγή εκλογών μπορεί να θεωρηθεί αναγκαία «η επιβολή συγκεκριμένων περιορισμών, που σε διαφορετική περίπτωση θα ήταν απαράδεκτη, στην ελευθερία της έκφρασης» έτσι ώστε να εξασφαλιστεί «η ελευθερία έκφρασης της γνώμης στην επιλογή νομοθεσίας». Μια αναλογική εφαρμογή στο φαινόμενο των fake news θα περιορίζε την ελευθερία έκφρασης χρηστών που δημοσιεύουν ψευδείς ειδήσεις προς διασφάλιση της ποιοτικής και έγκυρης πληροφόρησης του

κοινού.

Σε κάθε περίπτωση, οποιοδήποτε περιοριστικό μέτρο πρέπει να εξετάζεται υπό το φως της αρχής της αναλογικότητας υπό ευρεία έννοια με νόμιμο σκοπό την καταπολέμηση των fake news.

Πιο συγκεκριμένα, το μέτρο πρέπει να είναι κατάλληλο για να επιτευχθεί ο σκοπός της εξάλειψης των ψευδών ειδήσεων. Περαιτέρω, το μέτρο πρέπει να είναι αναγκαίο, δηλαδή να μην υπάρχει ηπιότερο μέτρο που θα μπορούσε να εφαρμοστεί εναλλακτικά στη συγκεκριμένη περίπτωση. Τέλος, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας υπό τη στενή έννοια του όρου, πρέπει να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ των αντιτιθέμενων δικαιωμάτων, δηλαδή της ελευθερίας της έκφρασης των χρηστών του διαδικτύου κατά την ανάρτηση περιεχομένου και του δικαιώματος στην ορθή πληροφόρηση του κοινού που συνεπάγεται την προστασία του από παραπλανητικές ειδήσεις.

Αντί επιλόγου

Η πανδημία του κορονοϊού ανέδειξε περισσότερο από ποτέ την ανάγκη συλλογικής προσπάθειας για την αντιμετώπιση του ιού. Η πρωτοβουλία *Μένουμε Σπίτι* έχει στόχο τη διατήρηση ενός ασφαλούς περιβάλλοντος απαλλαγμένου από τον ιό. Τι γίνεται όμως με το online περιβάλλον που είναι γεμάτο από fake news απειλώντας το δικαίωμα μας στην ορθή πληροφόρηση;

Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος περιορισμού των ψευδών ειδήσεων είναι λοιπόν η **συνεργασία**. Το πρώτο βήμα είναι να αντιληφθούμε ότι η δημοσίευση και αναπαραγωγή περιεχομένου αμφίβολης εγκυρότητας αυξάνει τον κίνδυνο παραπληροφόρησης. Αλλά και αργότερα όταν ερχόμαστε αντιμέτωποι με τέτοιες «ειδήσεις» πρέπει να τις αντιμετωπίζουμε κριτικά, ακολουθώντας τα παραπάνω βήματα για την επαλήθευση της εγκυρότητας τους.

**Η Καλλιόπη Τερζίδου είναι απόφοιτος της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με μεταπτυχιακές σπουδές στο Δίκαιο και τις Ψηφιακές Τεχνολογίες στο Πανεπιστήμιο του Leiden*

CORONAVIRUS

FAKE NEWS

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

< Prev

Next >

Ποιοί είμαστε
Ποιοι μας
στηρίζουν
Νέα
Γίνε μέλος
Επικοινωνία

Homo Digitalis

Παράλου 12,
11854,
Αθήνα –
Ρουφ, Αττική,
Ελλάδα
info@homodigitalis.gr

Πολιτική
απορρήτου
Όροι &
Προϋποθέσεις
χρήσης της
ιστοσελίδας

© 2023 Homo Digitalis All Rights Reserved. |
Created by Hellobl Inc.

